

تحلیل محتوای بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی

محمد حسن باقری^۱، بابک نبی‌زاده^۲، علیرضا سعادت‌مندی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۶

چکیده:

بنیان انقلاب اسلامی و پیشبرد اهداف آن بر پایه استقلال و آزادی بنا نهاده شد، و پس از گذشت چهل سال رهبر انقلاب امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با ترسیم منشوری با عنوان بیانیه گام دوم انقلاب به حوزه استقلال و آزادی که یکی از محورهای اساسی در گام دوم انقلاب می‌باشد، پرداخته است. به همین منظور هدف تحقیق پیشرو ارائه چشم اندازی از منظومه فکری و بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی می‌باشد. این تحقیق از منظر هدف توسعه‌ای و نوع تحقیق کیفی و روش تحقیق نظریه‌پردازی داده‌بنیاد (گراندد تئوری) بوده که روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش مبتنی بر فن تحلیل محتوا و ابزار مورد استفاده نرم‌افزار تخصصی *maxqda* بوده که بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بر اساس آن مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و کدگذاری شده است و پس از تحلیل ۹۷ مورد از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از سال‌های ۱۳۳۸ تا ۱۴۰۰ در حوزه استقلال و آزادی و انجام مراحل کدگذاری‌های باز، محوری و گزینشی، ۳ بعد و ۸ کد محوری و ۴۶ کدباز در این تحقیق یافت شده است. نتایج حاصل از کدگذاری‌ها در بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی منجر به شکل‌گیری سه بعد اصلی؛ استقلال و عدم وابستگی، آزادی، هویت‌طلبی گردید که جهت‌دهنده به تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان در حوزه استقلال و آزادی در گام دوم انقلاب است.

واژگان اصلی: استقلال - آزادی، کدگذاری، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، بیانیه گام دوم انقلاب.

۱. دکتری مدیریت راهبردی دفاعی، استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

۲. دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی، دانشگاه دفاع ملی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Iran_babi@yahoo.com

۳. دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی، دانشگاه دفاع ملی، تهران، ایران

مقدمه و بیان مسئله

انقلاب و جمهوری اسلامی بر پایه استقلال و آزادی بنا نهاده شد تا بستر اهداف انقلاب اسلامی با استقلال و آزادی فراهم شود و انقلاب اسلامی از آن جهت که انقلاب مردمی در بطن دینی بود در بردارنده اهداف و آرمان‌های است که در قالب پیام‌هایی برای تمامی نسل‌ها می‌باشد که مبانی زمانی و مکانی نمی‌تواند بر آن آرمان‌ها که آزادی‌خواهی، عدالت‌خواهی، اخلاق‌گرایی، معنویت‌خواهی، رفاه‌طلبی، سعادت‌مندی و مبارزه با استکبار، فاصله افکند. به همین جهت رهبر انقلاب برای ارتقاء و تقویت اهداف و آرمان‌های انقلاب در آستانه چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی بیانیه‌ای با عنوان «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران منتشر نمودند و همگان را به اهتمام بسیج منابع و امکانات در تحقق اهداف کامل در گام دوم انقلاب اسلامی فراخواندند. از این‌رو، مسئله اصلی این مقاله تبیین ابعاد و مؤلفه‌هایی برای دستیابی به حوزه استقلال و آزادی از بیانیه گام دوم انقلاب که منشوری جهت‌ساز از منظومه فکری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است می‌باشد.

اهمیت موضوع مقاله به دلیل ماهیت بیانیه گام دوم انقلاب است که منشوری جهت‌ساز در گام دوم انقلاب برای پیشبرد اهداف و آرمان‌های انقلاب و جمهوری اسلامی است و همچنین به‌خاطر صادرکننده آن مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است که بر اساس اصل ۱۱۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، رهبری و وظیفه تعیین سیاست‌گذاری‌ها کلی نظام را بر عهده دارد. بیانیه گام دوم به‌عنوان منشوری جهت‌ساز در واقع طرحی کلان برای راهبردها و سیاست‌های پیشروی جمهوری اسلامی برای آینده انقلاب و جمهوری اسلامی است.

عدم توجه به تبیین ابعاد و مؤلفه‌های دستیابی به استقلال و آزادی از منظومه فکری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم با نگاهی علمی و طراحی چشم‌اندازی راهبردی به آینده انقلاب می‌تواند به سرمایه‌های ملی و اهداف و آرمان‌ها در گام دوم انقلاب آسیب وارد نماید.

۱- اهداف و سؤالات پژوهش

پرسش اصلی تحقیق حاضر این است که ابعاد و مؤلفه‌های دستیابی به استقلال و آزادی در

گام دوم انقلاب اسلامی چیست؟

لازمه پاسخ به این سؤال اصلی یافتن پاسخ‌هایی برای سؤال‌های فرعی ذیل است.

- گام‌های دستیابی به هویت‌طلبی، آزادی، استقلال و عدم وابستگی چیست؟
- و بر اساس این واقعیت‌ها و ظرفیت‌ها چه چشم‌اندازی برای رسیدن به اهداف پیشنهاد می‌شود؟

از اهداف این تحقیق تبیین اندیشه‌ها و بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و دستیابی به ابعاد و مؤلفه‌های در حوزه استقلال و آزادی به‌منظور چشم‌اندازی برای جهت‌سازان و تصمیم‌گیران در راستای تحقق آرمان‌های عالی انقلاب اسلامی و همچنین اهداف بیانیه گام دوم انقلاب می‌باشد. در همین راستا تقویت رویکرد و دیدگاه آینده‌پژوهانه به حوزه مطالعات انقلاب اسلامی و گام دوم انقلاب و ترویج گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در موضوع؛ از جمله اهداف فرعی پژوهش حاضر به شمار می‌آید.

۲. پیشینه پژوهش

مرور پیشینه پژوهش در واقع این موضوع را مشخص می‌کند که باوجود بیان سخنان تحلیلی و پا نوشته‌های فراوان، پژوهش‌های علمی بسیار کمی در رابطه با تبیین علمی بیانیه گام دوم انقلاب صورت گرفته است. در بررسی به‌عمل آمده سخنرانی‌های فراوان در این باره و یا گفتگوهای مفصل در منابع مختلف به‌دست آمده؛ اما تعداد اندک آثار علمی منتشر شده حاکی از این ضرورت است که جامعه علمی نسبت به این مهم شایسته است که فعالیتی در شأن این موضوع راهبردی انجام دهد تا بستری جهت‌ساز برای ارائه الگوها و راهبردهای کاربردی فراهم شود که به شرح ذیل به توضیح اجمالی برخی از این پژوهش‌ها پرداخته شده است:

سلیمانی، غلامعلی، (۱۳۹۷)، به تحلیل گام دوم انقلاب در مقاله با عنوان، گام دوم انقلاب؛ عدالت، آزادی و استقلال راهبرد گام دوم انقلاب پرداخته است. عرسبان، مرتضی، (۱۳۹۸)، به شرح و تفسیر بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و همچنین بیانیه گام دوم انقلاب در مقاله با عنوان دور نمایی از بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب: تحلیل بیانیه راهبردی رهبر معظم انقلاب، پرداخته است. ترابی کلاته قاضی، علی (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای تحت عنوان بیانیه گام دوم انقلاب؛ سند طرح‌ریزی راهبردی حرکت در مرحله دوم انقلاب اسلامی به شرح این منشور جهت‌ساز پرداخته است. گوهری مقدم، ابوزر؛ بیگی، علیرضا (۱۴۰۰) در مقاله با عنوان، تجزیه و تحلیل اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بیانیه گام دوم انقلاب به راهبردهای استقلال و عزت ملی پرداخته‌اند.

پژوهش حاضر از آن حیث که روش تحلیل محتوا را به کار گرفته و اقدام به تحلیل موضوع تا توصیف صرف دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی نموده است؛ از پژوهش‌های پیشین متمایز می‌گردد.

۳. ملاحظات مفهومی و نظری پژوهش

۱,۳. آزادی: واژه «آزادی» طبق نظر برخی، از واژه اوستایی «آزاته» و یا واژه پهلوی «آزاتیه» گرفته شده و در زبان فارسی در معانی مختلفی بکار رفته است. از جمله: رها بودن، یله بودن، منقطع بودن، خالص بودن، آزادمردی، خلاصی، شادی، خرمی، قدرت انجام و ترک عمل، قدرت انتخاب، حریت، اختیار، عتق، خشنودی. این واژه در زبان‌های مختلف به اشکال متفاوتی استعمال می‌گردد. واژه «حر» در زبان عربی به صورت استعاری در معانی مختلفی چون: اختیار، عتق، رهایی از تعلقات دنیوی و خالص نمودن خویش در جهت خدمت در راه رضای خداوند، اراده، برگزیده هر چیز، اشراف، شرافت، مرد معقول و ... بکار رفته است و معادل دقیق واژه عربی «حر» در زبان عبری واژه حور^۱ و در زبان سریانی واژه حیر^۲ و در زبان لاتین واژه لیبرتاس^۳ و در زبان فرانسه واژه لیبرته^۴ و در زبان انگلیسی واژه فریبدو^۵ می‌باشد.

مفهوم آزادی برخلاف حضور و بروز ملموس و محسوسش در تاروپود زندگی بشر، تعریف چندان شفاف و روشنی ندارد. فقدان این معنای محصل یا به دلیل آن است که به تعبیر بلند عارفان از فرط پیدایی پنهان بوده و تجلای ظهور دارد، یا دست‌کم عوامل درونی و بیرونی اجتماعی و انسانی مانع تعریف مبرهن و معناداری از آن می‌شوند، و یا اینکه به دلیل ماهوی ناشی از مقتضیات علوم اعتباری و انسانی نمی‌توان تعریف عینی و آسانی از آن به دست داد و یا شاید به دلیل دلایل دیگری که از دید راقم این سطور، درک آن دشوار است، اما قدر مسلم آنکه به باور آیزایا برلین: «واقعیت آن است که مفهوم آزادی مستقیماً زاییده نظریاتی است که درباره ماهیت نفس و شخص انسان ابراز می‌شود. درواقع با تعریف انسان و آزادی می‌توان آن‌قدر بازی کرد تا این کلمات هر معنی دلخواهی را افاده کند» (آیزایا برلین، ۱۳۶۸: ۲۵۴). آزادی عبارت است از بازبودن راه فعل و ترک فعل برای یک انسان، اعم از اینکه یکی از دو طرف یا هر دو طرف دارای ارزش یا ضدارزش بوده باشد. آنچه که آزادی را موصوف به معقول یا نامعقول می‌سازد، مربوط به بهره‌برداری از آزادی است که اگر مطابق اصول و قوانین مفید انسانی باشد، آزادی معقول و اگر

1 hor

2 her

3 libertas

4 librete

5 freedo

برضد اصول و قوانین مفید انسانی باشد، آزادی نامعقول نامیده می‌شود. (جعفری، ۱۳۷۸: ۱۸۱).

۲,۳. استقلال: واژه استقلال در اکثر تعاریف به معنای خودمختار بودن، اداره کشور با اختیار و آزادی بدون مداخله کشورهای بیگانه می‌باشد و در زبان انگلیسی واژه استقلال به ایندپندنس^۱ معنا می‌شود. استقلال یعنی: ثقل تصمیم‌گیری در درون واحد ملی و با اتکا به روش‌های مردم‌سالارانه. استقلال برخورداری یک کشور از حق حاکمیت ملی معنا می‌شود. به این معنا که دولت ملی برای اداره امور داخلی کشور و روابط خارجی خود نیازمند جلب نظر و موافقت دولت یا دولت‌های خارجی نمی‌باشد. استقلال یک کشور و دولت مقوله‌ای تک بعدی نیست بل که شامل استقلال در تمام ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی نیز می‌باشد. استقلال مفهوم مخالف وابستگی است. ملت یا کشوری را می‌توان مستقل تلقی کرد که تحت انقیاد ملت یا کشور دیگری نباشد. به سخن دیگر، زمانی که در یک کشور تصمیمات مملکتی صرفاً توسط مسئولان همان کشور و تنها با ملاحظات ملی اتخاذ شود، چنین کشوری از استقلال برخوردار است. وابستگی به این معنا است که حاکمان یک کشور، به هر دلیلی و عمدتاً به دلیل حفظ قدرت، منافع و خواسته‌های بیگانگان را بر منافع ملی ترجیح دهند. وابستگی می‌تواند از نوع استعماری باشد که در آن حاکمان کشور تحت استعمار، مستقیماً دست‌نشانده کشور استعمارگران و استقلال حتی به صورت ظاهری نیز وجود ندارد، و یا می‌تواند از نوع استقلال ظاهری و انقیاد واقعی باشد. وابستگی از نوع استعماری مفهومی کاملاً روشن و مشخص است، اما وابستگی از نوع دوم چنین نیست. حاکمیت تجلی اراده یک ملت در تعیین سرنوشت خود بدون تبعیت از اراده و تصمیم کشورهای دیگر است و استقلال بیانگر عزم و اراده ملی در جلوگیری از مداخله خارجی‌ان در امور داخلی یک ملت است یا استقلال تجلی اراده یک ملت در تعامل با اراده ملت‌های دیگر است که در عرصه همزیستی مسالمت‌آمیز حاکمیت‌ها امکان خودنمایی پیدا می‌کند. به عبارت دیگر حاکمیت در بعد خارجی خود ضمن رقابت و همکاری با حاکمیت‌های دیگر و ضمن حمایت از اصل برابری حاکمیت به دفاع از منافع و هویت ملی می‌پردازد.

۳,۳. استقلال فرهنگی: حساسیت بر موضوع استقلال فرهنگی، شاید بیشتر از مباحث اقتصادی، اجتماعی یا حتی سیاسی باشد؛ چراکه اگر فرهنگ جامعه به سمت صلاح و سلامت

¹ independence

انسان و جامعه حرکت کند، خودبه‌خود سیاست، اقتصاد، معضلات و آسیب‌های اجتماعی نیز ترمیم می‌شود؛ زیرا فرهنگ، یکی از زمینه‌سازهای مهم و حیاتی جهت ارزش‌گذاری، قاعده‌گذاری و سیاست‌گذاری‌ها در چارچوب قانون اساسی است. در نخستین عبارت مقدمه قانون اساسی چنین بیان شده است که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی است. در واقع، یکی از زیرمجموعه‌های فکری و پویای قانون اساسی، نهادهای فرهنگی است که باید بر اساس (اصول و ضوابط اسلامی) استمرار یابد. به این دلیل که (هدف حکومت، رشد دادن انسان در حرکت به سوی نظام الهی است)، در جای‌جای اصول قانون اساسی و برای حفظ هویت استقلال فرهنگی ایران اسلامی، به موارد ذیل اشاره و تأکید شده است: (تأمین استقلال فرهنگی از طریق نفی سلطه‌پذیری) (اصل ۲)، (رشد فضائل اخلاقی) (بند ۱ اصل ۳)، (تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار در امور فرهنگی) (بند ۴ اصل ۳)، (مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت فرهنگی) (بند ۸ اصل ۳)، (توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم) (بند ۱۵ اصل ۳)، (ابتناء کلیه قوانین و مقررات فرهنگی بر موازین اسلامی) (اصل ۴)، (عدم خدشه به استقلال فرهنگی از سوی فرد، گروه یا مقام) (اصل ۹)، (رعایت اخلاق حسنه، قسط، عدل اسلامی و حقوق انسانی در برابر افراد غیرمسلمان) (اصل ۱۴)، (پایبندی نمایندگان مجلس به استقلال و اعتدالی کشور) (اصل ۶۷)، (پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی توسط شورای نگهبان) (اصل ۹۱)، (حراست از استقلال فرهنگی توسط رئیس‌جمهوری) (اصل ۱۲۱)، (نگهبانی از انقلاب و دستاوردهای آن توسط سپاه پاسداران) (اصل ۱۵۰)، (ممنوعیت هرگونه قرارداد حاوی سلطه فرهنگی بیگانه) (اصل ۱۵۳) و (هماهنگ نمودن فعالیت‌های فرهنگی در ارتباط با تدابیر کلی دفاعی امنیتی) (اصل ۱۷۶). طبق گفته‌های فوق استقلال فرهنگی در این تحقیق به معنی زمینه‌ساز مهم و حیاتی جهت ارزش‌گذاری، قاعده‌گذاری و سیاست‌گذاری‌ها در چارچوب قانون اساسی برای حفظ هویت استقلال فرهنگی ایران اسلامی می‌باشد.

۴.۳. استقلال اقتصادی: مقصود از استقلال اقتصادی این است که جامعه بتواند نیازمندی‌های خود را در حد قابل قبولی از رفاه، تولید کند و در اداره امور اقتصادی نیازمند و متکی به دیگران نباشد؛ بنابراین استقلال اقتصادی به معنا خودبستگی در رفع نیازهای اساسی و جلوگیری از سلطه کشورهای دیگر بر اقتصاد بومی است. موضوع واردات نیز در مصداق استقلال اقتصادی مهم است.

به نظر می‌رسد، واردات یک کشور نه تنها منافاتی با استقلال اقتصادی ندارد، بلکه حتی در استقرار بخشیدن به این استقلال، کمک نیز می‌کند؛ اما آنچه منافات با استقلال دارد وابسته بودن است؛ یعنی کشور به گونه‌ای وابسته باشد که اگر صادرات به آن قطع شد، زندگی دچار اختلال جدی شود؛ این کشور وابسته است. ولی اگر واردات به حد وابستگی ضروری نباشد و دچار افراط نیز نشده باشد، هیچ منافاتی با استقلال اقتصادی ندارد. مقصود از استقلال این است که جامعه بتواند نیازمندی‌های خود را در حد قابل قبولی از رفاه، تولید کند و در اداره‌ای امور اقتصادی نیازمند و متکی به دیگران نباشد، هرچند ترجیح دهد برخی از نیازهای اقتصادی خود را به دلیل هزینه‌ای پایین‌تر، یا هدفی دیگر از خارج از کشور تأمین نماید (هادوی تهرانی، ۱۳۸۳: ۸۳). طبق مباحث فوق استقلال اقتصادی در این تحقیق به معنی تأمین نیازمندی‌های جامعه و اداره امور اقتصادی و رفع نیازهای اساسی در جهت جلوگیری از سلطه کشورهای دیگر بر اقتصاد ملی می‌باشد.

۵.۳. بیانیه گام دوم انقلاب: بیانیه گام دوم انقلاب تجدید مطالعی است خطاب به ملت ایران و به‌ویژه جوانان که به‌منابه منشوری برای (دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی) خواهد بود و فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی را رقم خواهد زد. این گام دوم، انقلاب را به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نفاذ) هست نزدیک خواهد کرد (امام خمینه‌ای «مدظله‌العالی»، ۱۳۹۷). طبق گفته‌های فوق بیانیه گام دوم انقلاب در این تحقیق به معنی منشوری جهت‌ساز برای دستیابی به چشم‌اندازهای انقلاب و تحقق تمدن نوین اسلامی می‌باشد.

۶.۳. چارچوب نظری

مفهوم آزادی در کلی‌ترین تعریف موجود از آن عبارت است از باور موجود کنش‌گر (انسان یا اجتماع) در قادر بودن به پرداختن به فعالیتی مشخص (چادی، ۲۰۲۲: ۱۳). آزادی عبارت است از نوعی از زندگی که افراد دلیل کافی برای ارزشمند دانستن آن نوع زندگی را داشته باشند (پلسن، ۲۰۰۱: ۳۵۵). با این حال، از آن‌جا که بحث «آزادی» وصفی از اوصاف نفسانی انسان است، با تعدد و تفاوت انسان‌شناسی‌ها، معنا و مفهوم آن متعدد می‌گردد. هستی‌شناسی و جهان‌بینی هر شخص، انسان‌شناسی او را تحت تأثیر قرار می‌دهد و هر انسان‌شناسی خاص، مفهوم ویژه‌ای از آزادی به ما عرضه می‌کند. از این‌رو آزادی از نظر اسلام با آزادی مورد نظر مکاتب غربی غیر دینی و غیر اسلامی تفاوت فراوان دارد. جهان‌بینی الهی می‌گوید: جهان دارای مبدأ و معاد است و برای انسان،

وحی و رسالتی آمده و انسان در عین طبیعی بودن، دارای حیثیت وجودی فرا طبیعی می‌باشد و انسان مسافری است که عوالمی را پشت سر گذاشته و عوالمی را پیش رو دارد و با مرگ نابود نمی‌شود. بنابراین گرچه انسان تکویناً موجودی مجبور نیست، ولی آزادی او در دایره دین الهی و دستوره‌های حیات‌بخش آن است (مطهری، ۱۳۷۷: ۱۴). از آنجا که انسان موجود محدودی است، آزادی او نیز محدود است. چون وصف در اصل تحقق خود تابع هستی موصوف است، در تمام شئون هستی نیز تابع وجود خود خواهد بود. یعنی اگر هستی موجودی نامحدود غیر منتهای بود، خصوص وصف ذاتی او نیز همانند اصل وجود ذات او بی‌کران است، گرچه وصف فعل او محدود است. همان‌گونه که هستی انسان محدود است و اوصاف و کمال او از قبیل حیات، علم، قدرت، اراده و مانند آن منتهای است، آزادی او نیز محدود خواهد بود. تنها مرجع تعیین حدود آزادی نیز خداوند متعال است (جوادی آملی، ۱۳۹۳: ۴۰ و ۱۰۰). به عنوان نتیجه گیری از مفهوم آزادی می‌توان بیان نمود که آزادی انسان در چارچوب دینی، توانایی او به انجام فعل و ترک فعلی است که در حدود چارچوب الهی پذیرفته شده باشد. این نگاه به طریق اولی قابل تعمیم به سطح جامعه بوده و می‌توان به عنوان یک مقدمه چنین استنباط نمود که در دیدگاه دینی، هر نوع فعل و ترک فعلی که به اجبار بیرونی یا درونی ملزم به تخطی از حدود و دستورات الهی گردد، نفی استقلال و آزادی انسانی می‌نماید. باتوجه به دیدگاه نظریه‌های فوق درباره آزادی در این مقاله ابعاد و مؤلفه‌های دستیابی به استقلال و آزادی را دنبال خواهد نمود.

۴- روش پژوهش

این تحقیق از منظر هدف توسعه‌ای و رویکرد تحقیق کیفی می‌باشد و روش تحقیق نظریه‌پردازی داده‌بنیاد (گراندد تئوری) بوده، ابزار گردآوری داده‌ها در بخش نظری از طریق منابع کتابخانه‌ای و اسناد و مدارک و جامعه آماری در پژوهش حاضر مجموعه بیانات، سخنرانی‌ها، احکام، پیام‌ها؛ خطبه‌ها و.... (سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۰)، رهبر معظم انقلاب امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) که مجموعه بیانات و دیدگاه‌های ایشان را منتشر می‌کنند؛ بوده و همه گزاره‌های احصاء شده (نمونه‌های نظری) در جداول کدگذاری مورد تحلیل قرار گرفته است. در واقع حجم نمونه آماری با جامعه برابر بوده و به صورت تمام شمار (سرشماری) انجام گرفته است. همچنین

روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش مبتنی بر فن تحلیل محتوا و ابزار مورد استفاده نرم افزار تخصصی *maxqda*^۱ بوده که بیانات رهبر معظم انقلاب امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بر اساس آن مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و کدگذاری شده است.

- استراتژی روش گراند تئوری

استراتژی نظریه داده بنیاد از نوعی رویکرد استقرایی بهره می‌گیرد. یعنی روند شکل‌گیری نظریه در این استراتژی حرکت از جزء به کل است. این روش یک سلسله رویه‌های سیستماتیک را به کار می‌گیرد تا نظریه‌ای مبتنی بر استقرا درباره پدیده مورد نظر ایجاد کند. استراتژی گراند تئوری در تحقیق حاضر به منظور شناسایی مؤلفه‌ها راهبردی به کار گرفته شده است و شامل ویژگی‌های ذیل می‌باشد:

الف- تئوری به شکل منظم و بر اساس داده‌های واقعی شکل می‌گیرد.

ب - برای موقعیتی مناسب است که دانش ما در مورد آن محدود است و تئوری قابل اعتنا در آن موجود نیست که بتوان بر اساس آن فرضیه‌ای برای آزمون تدوین کرد.

ج - گراند تئوری در طول تحقیق رشد می‌کند و از رهگذر تعامل مستمر بین گردآوری و تحلیل داده‌ها حاصل می‌شود. داده‌هایی که توسط نظریه پرداز زمینه بنیان برای تشریح فراگردها گردآوری می‌شود شامل انواع مختلفی از داده‌های کیفی است نظیر مشاهده، گفت و شنودها، مصاحبه، اسناد و مدارک، خاطرات پاسخ‌دهندگان و تأملات شخصی خود پژوهشگر. نظریه‌پردازی زمینه بنیان از فراگردی استفاده می‌کند که مستلزم گردآوری و تحلیل هم‌زمان و زنجیره‌وار داده‌ها است.

- فرایند نظریه داده بنیاد

نظریه‌پردازی داده بنیان مبتنی بر ۳ نوع کدگذاری باز، محوری و انتخابی است که در ادامه هر یک تشریح می‌شوند:

کدگذاری باز: *Open Coding*، کدگذاری محوری: *Axial Coding* و کدگذاری

انتخابی: *Selective Coding*.

^۱ یک بسته نرم‌افزاری تخصصی است که تسهیلات لازم برای مدیریت پیشرفته داده‌ها را دارد. از این نرم‌افزار می‌توان برای تحلیل داده‌های مصاحبه گروه‌های متمرکز، تحلیل اسناد و مدارک، تحلیل گفت‌وگو، تحلیل گفتمان، تحلیل روایت، داده‌های بصری مثل عکس، فیلم سینمایی و تصاویر ویدئویی استفاده کرد (لویز و سیلور، ۱۳۸۹).

کدگذاری آزاد (باز): کدگذاری، روند تجزیه و تحلیل داده‌هاست. کدگذاری باز بخشی از فرایند تحلیل داده‌هاست که به خردکردن، مقایسه سازی، نام‌گذاری، مفهوم‌پردازی و مقوله‌بندی داده‌ها می‌پردازد. طی کدگذاری باز، داده‌ها به بخش‌های مجزا خرد شده و برای به دست آوردن متشابهات و تفاوت‌هایشان مورد بررسی قرار می‌گیرند.

کدگذاری محوری: کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل در نظریه‌پردازی زمینه بنیان است. هدف این مرحله برقراری رابطه بین مقوله‌های تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. این کدگذاری، به این دلیل محوری نامیده شده که کدگذاری حول محور یک مقوله تحقق می‌یابد. در این مرحله پژوهشگر یکی از مقولات را به عنوان مقوله محوری انتخاب کرده، آن را تحت عنوان پدیده محوری در مرکز فرایند، مورد کاوش قرار داده و ارتباط سایر مقولات را با آن مشخص می‌کند.

کدگذاری انتخابی: پدیده مورد نظر، ایده و فکر محوری، حادثه، اتفاق یا واقعه‌ای است که جریان کنش‌ها و واکنش‌ها به سوی آن رهنمون می‌شوند تا آن را اداره، کنترل و یا به آن پاسخ دهند. پدیده محوری با این سؤال اصلی همراه است که داده‌ها به چه چیزی دلالت می‌کنند؟ مقوله محوری ایده (انگاره، تصور) یا پدیده‌ای است که اساس و محور فراگرد است. این مقوله همان عنوانی (نام یا برجسب مفهومی) است که برای چارچوب یا طرح به وجود آمده در نظر گرفته می‌شود. مقوله‌ای که به عنوان مقوله محوری انتخاب می‌شود باید به قدر کافی انتزاعی بوده و بتوان سایر مقولات اصلی را به آن ربط داد. اما هدف مورد نظر در این تحقیق دستیابی به ابعاد و مؤلفه‌ها از بیانات و اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی می‌باشد لذا تحقیق حاضر به نظریه‌پردازی ختم نمی‌شود.

ویژگی‌های انتخاب مقوله محوری را موارد زیر بیان می‌کند:

شکل ۱. انواع کدگذاری در روش گراندد تئوری

۵. یافته‌های پژوهش

۱.۵. تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها

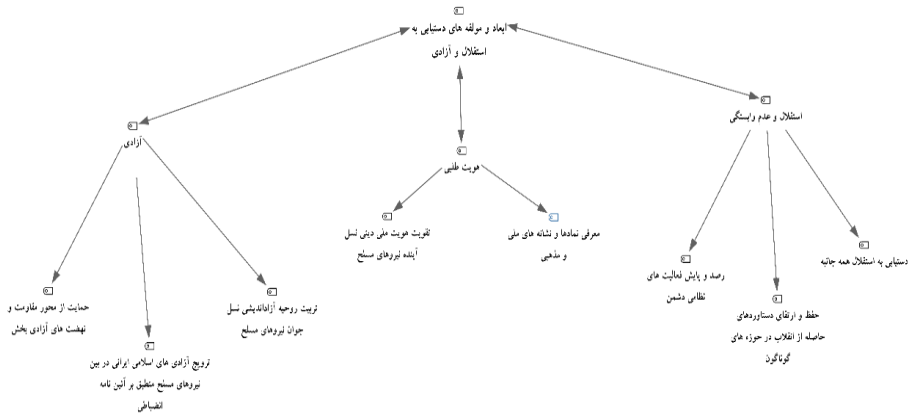
ابعاد استقلال و آزادی: بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ضمن تبیین اجمالی پیشینه انقلاب

اسلامی چشم‌انداز آینده آن را از منظر بالاترین مقام سیاسی کشور تشریح و این چشم‌انداز را در چند محور بیان می‌کند. «استقلال و آزادی» پنجمین محور مورد تأکید امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم است. از منظر رهبر معظم انقلاب، استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان است؛ و آزادی اجتماعی به معنای حقّ تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است؛ و این هر دو از جمله ارزش‌های اسلامی‌اند و هر دو عطیّه الهی به انسان‌هاست و هیچ‌کدام تفضّل حکومت‌ها به مردم نیستند. پس از تحلیل محتوای بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به ابعاد آزادی اجتماعی، قانون و ارزش‌های الهی و آزادی ملت از زورگویی سلطه‌گران جهان دست یافتیم. باتوجه‌به تحقیقات انجام شده حوزه استقلال و آزادی در سه بعد استقلال و عدم وابستگی، هویت اسلامی ایرانی و آزادی بررسی گردید و این سه بعد تمام ابعادی که از تحلیل محتوا و کدگذاری‌های انجام شده به‌صورت فیش‌برداری با کلیدواژه استقلال و آزادی از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) را پوشش می‌دهد که در نهایت منجر به تشکیل شمسّه جهت‌دهنده و راهبردی برای جهت‌سازان و تصمیم‌گیران در حوزه استقلال و آزادی می‌باشد.

تحلیل محتوای بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برای تبیین دستیابی به استقلال و آزادی از

منظومه فکری ایشان: در این بخش بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۰ در رابطه با استقلال و آزادی به‌صورت فیش‌برداری از پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)^۱ مورد بررسی قرار گرفت که در ابتدا بیانات ایشان را در محیط نرم‌افزار *maxqda* کدگذاری باز و سپس کدگذاری محوری و در آخر کدگذاری انتخابی خروجی گرفته شد و وجوه مشترک مؤلفه‌های برآمده از مراحل قبلی شناسایی شده و با توجه به اشتراکات آن‌ها در دسته‌بندی کلی‌تر و محدودتری سامان‌دهی شدند. دلیل انتخاب بازه بین سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۰ به دلیل فعالیت حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مقام فرماندهی معظم کل قوا و رهبری جمهوری اسلامی ایران بوده است که با دیدگاهی به‌عنوان رهبری جامعه اسلامی و شناخت جهان و مبدأ هستی، انسان، تاریخ، جامعه، دین باتکیه بر حواس، عقل و وحی بیاناتی فرموده‌اند که مبنای تحلیل این تحقیق قرار گرفته است.

¹ <https://farsi.khamenei.ir>

شکل ۲. خروجی نرم افزار MAXQDA از تحلیل بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی

کدگذاری باز بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی

جدول ۱. نمونه کدگذاری باز بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی

شناسه	مفهوم (کد)	گزیده بیانات (داده‌ها)
بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن (۱۳۹۶/۲/۷)	لزوم تبیین هویت کفر و ایمان برای توسعه استقلال هویتی	هویت ایمانی در مقابل هویت کفر. این به معنای این نیست که ما دائم بایستی با هرکسی که در هویت کفر است بجنگیم؛ این معنایش مقاتله نیست؛ این معنایش عدم ارتباط هم نیست؛ این معنایش عدم تبادل معلومات هم نیست؛ این معنایش استقلال هویت ایمانی و مرزبندی هویت ایمانی است.
بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن (۱۳۹۶/۲/۷)	تسلط فرهنگ غربی به دلیل نبود استقلال هویتی در جوامع اسلامی	امروز گرفتاری امت اسلامی در چیست؟ در تسلط فرهنگ غربی بر او است، در تسلط اقتصاد غربی بر او است، در تسلط سیاست غربی بر او است؛ گرفتاری‌ها این‌ها است. امروز در بسیاری از کشورهای اسلامی چیزی به نام هویت اسلامی وجود ندارد.
بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن (۱۳۹۶/۲/۷)	دعواها و تنش‌های جوامع اسلامی نتیجه نبود هویت واحد	لذا شما می‌بینید آن‌ها دخالت می‌کنند؛ در فرهنگ این‌ها دخالت می‌کنند، در باورهایشان دخالت می‌کنند، در اقتصادشان دخالت می‌کنند، در روابط اجتماعی‌شان دخالت می‌کنند، سیاست‌هایشان را در مشت می‌گیرند.

		آنوقت نتیجه این می‌شود که چون درون مجتمع اسلامی و امت اسلامی هویت واحدی وجود ندارد، دعوا به وجود می‌آید، جنگ به وجود می‌آید، تنافر به وجود می‌آید، عدم تفاهم به وجود می‌آید.
--	--	--

کدگذاری محوری بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی: با مقایسه مفاهیم (کدها) مختلف می‌توان زمینه‌های اشتراک بیشتری را میان آن‌ها کشف کرد که امکان طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب طبقه‌بندی‌های یکسان را فراهم خواهد ساخت. حاصل این مرحله از فرایند شکل‌گیری مؤلفه‌ها است:

جدول ۲. کدگذاری محوری بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی

کدگذاری باز	کد محوری
۱. هزینه‌بر بودن استقلال کامل ملی ۲. نیاز به فعالیت بیشتر در عرصه استقلال و آزادی ۳. فرهنگ الهی ضامن استقلال کشور ۴. تشریح ابعاد استقلال بر اساس اصول انقلاب و امام ۵. استقلال همه‌جانبه یکی از آرمان‌های کلان نظام اسلامی ۶. اقتصاد مقاومتی راه استقلال اقتصادی ۷. اهمیت استقلال فرهنگی در استقلال ملی	۱. دستیابی به استقلال همه‌جانبه
۸. استقلال سیاسی و وابسته نبودن به سیاست‌های غربی ۹. هوشیاری برای درنیفتادن در دام وابستگی به غرب ۱۰. تن‌دادن به اسناد بین‌المللی رد تعارض با استقلال ۱۱. مقابله با دست‌اندازی دشمن و حفظ استقلال ملی ۱۲. هوشیاری در مقابل فعالیت‌های دشمن ۱۳. هوشیاری در شناخت دشمن ۱۴. تسلیم نشدن در مقابل دشمن	۲. رصد و پایش فعالیت‌های نظامی دشمن ....
۱۵. استقلال و هضم نشدن در اقتصاد جهانی ۱۶. توجه به کارگر راهی برای رسیدن به استقلال اقتصادی ۱۷. همیاری برای قطع نیاز از بیگانه و حفظ اقتصادی ۱۸. تلاش معاندان برای القای نبود آزادی در ایران ۱۹. تأکید بر وجود آزادی در ایران ۲۰. استقلال و آزادی، آرمان نظام	۳. حفظ و ارتقای دستاوردهای حاصله از انقلاب در حوزه‌های گوناگون

۲۱. استقلال برآمده از اصول نظام	
۲۲. وابستگی کامل و فقدان استقلال قبل از انقلاب	
۳۳. اساس استقلال فرهنگی انتخاب سبک زندگی اسلامی ایرانی	
۲۴. تعارض ولنگاری با آزادی و استقلال فرهنگی	۴. ترویج آزادی‌های اسلامی ایرانی در بین
۲۵. مخالفت با آزادی ولنگارانه غربی	نیروهای مسلح منطبق بر آیین‌نامه
۲۶. تأکید بر رهیدن از فرهنگ غربی	انضباطی
۲۷. لزوم توسعه آزادی مشروع	.....
۲۸. نوآوری در بسط آزادی مشروع	.....
۲۹. مخالفت با افراط و تفریط‌ها در زمینه آزاداندیشی	.....
۳۰. باورد داشتن به آموزه‌های دینی و ملی یعنی آزادی	.....
۳۱. حمایت از محور مقاومت	۵. حمایت از محور مقاومت و
۳۲. نقش نیروهای مسلح در حمایت از محور مقاومت	نهضت‌های آزادی‌بخش
۳۳. جبهه مقاومت نقطه مقابل قدرت استکبار	.....
۳۴. افزایش قدرت نهضت‌های آزادی‌بخش در غرب آسیا	.....
۳۵. حمایت از جبهه مقاومت	.....
۳۶. توجه به تربیت روحیه آزاداندیشی نسل آینده	۶. تربیت روحیه آزاداندیشی نسل جوان
۳۷. تقویت هویت ملی دینی نسل آینده برای دستیابی به استقلال	
۳۸. لزوم رشد و اعتنای به هویت مستقل بومی به‌ویژه در تربیت نسل آینده	
۳۹. لزوم تبیین هویت کفر و ایمان برای توسعه استقلال هویتی	۷. تقویت هویت ملی دینی نسل آینده
۴۰. تسلط فرهنگ غربی به دلیل نبود استقلال هویتی در جوامع اسلامی	.....
۴۱. دعوای و تنش‌های جوامع اسلامی نتیجه نبود هویت واحد	.....
۴۲. مناسک و نمادهای ملی مذهبی بخشی از استقلال فرهنگی	۸. معرفی نمادها و نشانه‌های ملی و مذهبی
۴۳. حجاب نشانه‌ای از استقلال هویتی و فرهنگی	.....
۴۴. اعتنا و احترام به آموزه‌ها و میراث بومی و خودی	.....
۴۵. دهه فجر مظهر اقتدار ملی و مظهر عزم ملی	.....
۴۶. مراسم حج رمز وحدت اسلامی و نماد امت‌سازی اسلام	.....

کدگذاری انتخابی (گزینشی) بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی: پس از مقایسه مفاهیم (کدها) و یافتن زمینه‌های اشتراک میان آن‌ها و طبقه‌بندی مفاهیم

مشابه در قالب طبقه‌بندی‌های یکسان و دستیابی به کدهای محوری، در این مرحله وجوه مشترک مؤلفه‌های برآمده از مراحل قبلی (کدهای محوری) شناسایی شده و باتوجه به اشتراکات آن‌ها در دسته‌بندی کلی‌تر و محدودتری سامان‌دهی شدند که در جدول شماره ۳ مشخص شده است:

جدول ۳. کدگذاری گزینشی بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی

کدگذاری گزینشی	ابعاد	کد محوری
استقلال و آزادی	۱. استقلال و علم و ابستگی	۱. دستیابی به استقلال همه‌جانبه
		۲. رصد و پایش فعالیت‌های نظامی دشمن
		۳. حفظ و ارتقای دستاوردهای حاصله از انقلاب در حوزه‌های گوناگون
	۲. آزادی	۴. ترویج آزادی‌های اسلامی ایرانی در بین نیروهای مسلح منطبق بر آیین‌نامه انضباطی
		۵. حمایت از محور مقاومت و نهضت‌های آزادی‌بخش
		۶. تربیت روحیه آزاداندیشی نسل جوان نیروهای مسلح
	۳. هویت‌طلبی	۷. تقویت هویت ملی دینی نسل آینده نیروهای مسلح
		۸. معرفی نمادها و نشانه‌های ملی و مذهبی

جمع‌بندی و پیشنهادات

در بیان مسئله پژوهش حاضر بیان گردیده بود که انقلاب و جمهوری اسلامی بر پایه استقلال و آزادی بنا نهاده شد تا بستر اهداف انقلاب اسلامی با استقلال و آزادی فراهم شود. نظر به این که، انقلاب اسلامی انقلاب مردمی در بطن دینی بود و دربردارنده اهداف و آرمان‌های است که در قالب پیام‌هایی برای تمامی نسل‌ها می‌باشد که مبانی زمانی و مکانی نمی‌تواند بر آن آرمان‌ها که آزادی‌خواهی، عدالت‌خواهی، اخلاق‌گرایی، معنویت‌خواهی، رفاه‌طلبی، سعادت‌مندی و مبارزه با استکبار، فاصله افکند؛ از این رو، رهبر انقلاب برای ارتقاء و تقویت اهداف و آرمان‌های انقلاب در آستانه چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی بیانیه‌ای با عنوان «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران منتشر نمودند و همگان را به اهتمام بسیج منابع و امکانات در تحقق اهداف کامل در گام دوم انقلاب اسلامی فراخواندند. از این رو مسئله اصلی این مقاله تبیین ابعاد و مؤلفه‌های برای دستیابی به حوزه استقلال و آزادی از بیانیه گام دوم انقلاب که منشوری جهت‌ساز از منظومه فکری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است، بوده است. نظر به این که بر اساس اصل ۱۱۰ قانون اساسی

جمهوری اسلامی ایران، رهبری وظیفه تعیین سیاست‌گذاری‌ها کلی نظام را بر عهده دارد و بیانیه گام دوم به‌عنوان منشوری جهت‌ساز در واقع طرحی کلان برای راهبردها و سیاست‌های پیشروی جمهوری اسلامی برای آینده انقلاب و جمهوری اسلامی است، شناسایی ابعاد و مفاهیم استقلال و آزادی از دیدگاه ایشان به عنوان واضح این راهبردها ضرورت یافته بود. در سوی دیگر این رویداد، عدم توجه به تبیین ابعاد و مؤلفه‌های دستیابی به استقلال و آزادی از منظومه فکری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم با نگاهی علمی و طراحی چشم‌اندازی راهبردی به آینده انقلاب می‌تواند به سرمایه‌های ملی و اهداف و آرمان‌ها در گام دوم انقلاب آسیب وارد نماید. از این رو پرسش اصلی تحقیق حاضر بدین گونه مطرح گردید که ابعاد و مؤلفه‌های دستیابی به استقلال و آزادی در گام دوم انقلاب اسلامی از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چیست؟

لازمه پاسخ به این سؤال اصلی یافتن پاسخی برای سؤال‌های فرعی بود. این سؤالات چنین مطرح گردیده بودند که گام‌های دستیابی به هویت‌طلبی، آزادی، استقلال و عدم وابستگی چیست؟ و بر اساس این واقعیت‌ها و ظرفیت‌ها چه چشم‌اندازی برای رسیدن به اهداف پیشنهاد می‌شود؟ همچنین از اهداف این تحقیق، تبیین اندیشه‌ها و بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و دستیابی به ابعاد و مؤلفه‌های در حوزه استقلال و آزادی به منظور چشم‌اندازی برای جهت‌سازان و تصمیم‌گیران در راستای تحقق آرمان‌های عالی انقلاب اسلامی و همچنین اهداف بیانیه گام دوم انقلاب بوده است. در همین راستا تقویت رویکرد و دیدگاه آینده‌پژوهانه به حوزه مطالعات انقلاب اسلامی و گام دوم انقلاب و ترویج گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در موضوع؛ در دستور کار پژوهش حاضر قرار گرفت.

پس از تحلیل ۹۷ مورد از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۰ در حوزه استقلال و آزادی و انجام مراحل کدگذاری‌های باز، محوری و گزینشی، در این تحقیق، حوزه استقلال و آزادی در بعدهای استقلال و عدم وابستگی، آزادی و هویت‌طلبی مشخص گردیدند که این ۳ بعد تشکیل شده از ۸ کد محوری و ۴۶ کدباز است که جداول و شمشه‌های طراحی و خروجی گرفته شده در این تحقیق از بیانات و خطبه‌ها و اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی پاسخگوی تمام فرضیات و سؤالات مطرح شده در تحقیق می‌باشد و همچنین به‌مثابه منشوری جهت‌دهنده برای برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران و جهت‌سازان برای پیشبرد اهداف و آرمان‌ها در گام دوم انقلاب است

جدول ۴: خروجی تمامی مراحل کدگذاری از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه استقلال و آزادی

<p>۱. هزینه‌بر بودن استقلال کامل ملی</p> <p>۲. نیاز به فعالیت بیشتر در عرصه استقلال و آزادی</p> <p>۳. فرهنگ الهی ضامن استقلال کشور</p> <p>۴. تشریح ابعاد استقلال بر اساس اصول انقلاب و امام</p> <p>۵. استقلال همه‌جانبه یکی از آرمان‌های کلان نظام اسلامی</p> <p>۶. اقتصاد مقاومتی راه استقلال اقتصادی</p> <p>۷. اهمیت استقلال فرهنگی در استقلال ملی</p>	<p>۱. دستیابی به استقلال همه‌جانبه</p> <p>.....</p>	<p>استقلال و عدم وابستگی</p>
<p>۸. استقلال سیاسی و وابسته نبودن به سیاست‌های غربی</p> <p>۹. هوشیاری برای درنقاندن در دام وابستگی به غرب</p> <p>۱۰. تن‌دادن به اسناد بین‌المللی رد تعارض با استقلال</p> <p>۱۱. مقابله با دست‌اندازی دشمن و حفظ استقلال ملی</p> <p>۱۲. هوشیاری در مقابل فعالیت‌های دشمن</p> <p>۱۳. هوشیاری در شناخت دشمن</p> <p>۱۴. تسلیم نشدن در مقابل دشمن</p>	<p>۲. رصد و پایش فعالیت‌های نظامی دشمن</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>۱۵. استقلال و هضم نشدن در اقتصاد جهانی</p> <p>۱۶. توجه به کارگر راهی برای رسیدن به استقلال اقتصادی</p> <p>۱۷. همیاری برای قطع نیاز از بیگانه و حفظ اقتصادی</p> <p>۱۸. تلاش معاندان برای القای نبود آزادی در ایران</p> <p>۱۹. تأکید بر وجود آزادی در ایران</p> <p>۲۰. استقلال و آزادی، آرمان نظام</p> <p>۲۱. استقلال برآمده از اصول نظام</p> <p>۲۲. وابستگی کامل و فقدان استقلال قبل از انقلاب</p> <p>۲۳. اساس استقلال فرهنگی انتخاب سبک زندگی اسلامی ایرانی</p>	<p>۳. حفظ و ارتقای دستاوردهای حاصله از انقلاب در حوزه‌های گوناگون</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>۲۴. تعارض ولنگاری با آزادی و استقلال فرهنگی</p> <p>۲۵. مخالفت با آزادی ولنگارانه غربی</p> <p>۲۶. تأکید بر رهیدن از فرهنگ غربی</p> <p>۲۷. لزوم توسعه آزادی مشروع</p> <p>۲۸. نوآوری در بسط آزادی مشروع</p>	<p>۴. ترویج آزادی‌های اسلامی ایرانی در بین نیروهای مسلح منطبق بر آیین‌نامه انضباطی</p>	<p>آزادی</p>

<p>۲۹. مخالفت با افراط و تفریطها در زمینه آزاداندیشی</p> <p>۳۰. باورداشتن به آموزه‌های دینی و ملی یعنی آزادی</p>		
<p>۳۱. حمایت از محور مقاومت</p> <p>۳۲. نقش نیروهای مسلح در حمایت از محور مقاومت</p> <p>۳۳. جبهه مقاومت نقطه مقابل قدرت استکبار</p> <p>۳۴. افزایش قدرت نهضت‌های آزادی‌بخش در غرب آسیا</p> <p>۳۵. حمایت از جبهه مقاومت</p>	<p>۵. حمایت از محور مقاومت و نهضت‌های آزادی‌بخش</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>۳۶. توجه به تربیت روحیه آزاداندیشی نسل آینده</p> <p>۳۷. تقویت هویت ملی دینی نسل آینده برای دستیابی به استقلال</p> <p>۳۸. لزوم رشد و اعتنای به هویت مستقل بومی به‌ویژه در تربیت نسل آینده</p>	<p>۶. تربیت روحیه آزاداندیشی نسل جوان</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>۳۹. لزوم تبیین هویت کفر و ایمان برای توسعه استقلال هویتی</p> <p>۴۰. تسلط فرهنگ غربی به دلیل نبود استقلال هویتی در جوامع اسلامی</p> <p>۴۱. دعوای و تنش‌های جوامع اسلامی نتیجه نبود هویت واحد</p>	<p>۷. تقویت هویت ملی دینی نسل آینده</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>هویت‌طلبی</p>
<p>۴۲. مناسک و نمادهای ملی مذهبی بخشی از استقلال فرهنگی</p> <p>۴۳. حجاب نشانه‌ای از استقلال هویتی و فرهنگی</p> <p>۴۴. اعتنا و احترام به آموزه‌ها و میراث بومی و خودی</p> <p>۴۵. دهه فجر مظهر اقتدار ملی و مظهر عزم ملی</p> <p>۴۶. مراسم حج رمز وحدت اسلامی و نماد ائت‌سازی اسلام</p>	<p>۸. معرفی نمادها و نشانه‌های ملی و مذهبی</p>	

ابعاد و مؤلفه‌های دستیابی به استقلال و آزادی از اندیشه و بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

شکل ۳. شمس جهت‌ساز و راهبردی در حوزه استقلال و آزادی

پیشنهادات

- به‌طور کلی این تحقیق قابل توسعه و بسط دادن است و پیشنهاد می‌شود:
- ۱- برای کاربردی نمودن ۳ بعد شمس راهبردی: آزادی، استقلال و عدم وابستگی و هویت‌طلبی ارائه‌شده در این تحقیق لازم است تا برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت سازمان‌ها با نگاه پیامدی طراحی و پیاده‌سازی شود و به عبارتی، فرهنگ‌سازی و گفتمان‌رویکرد پیامدی در طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی عملکرد صورت گیرد.
  - ۲- پیشنهاد می‌شود، شمس طراحی‌شده به‌صورت بومی در سطح نهادها و سازمان‌های لشگری و کشوری بسط داده و مورد آزمون علمی و می‌دانی قرار گیرد تا ضمن غنای آن، به‌عنوان

الگویی مناسب وارد ادبیات مدیریتی و ارزیابی عملکرد سازمانی در حوزه‌های دفاعی، امنیتی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ... شود.

۳- به‌منظور انتقال تجارب گام اول انقلاب به نسل‌های آینده در گام دوم انقلاب و زنده نگه‌داشتن اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی و ترغیب جوانان و آینده‌سازان توصیه می‌شود از طریق برگزاری همایش‌های ملی و بین‌المللی و تولید و انتشار آثار علمی از ۳ بعد اصلی و ۸ کد محوری مطرح شده در حوزه استقلال و آزادی در تحقیق به ترویج و بسط دادن و پایه‌گذاری آن اهتمام داده شود.

۴- توصیه می‌شود بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به‌عنوان منشوری جهت‌دهنده و یک سند بالادستی تبیین و راهبردهای تحقق آن تدوین و عملیاتی شود و پیاده‌سازی و تحقق اهداف در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی تنها با مدیریت جهادی و خالصانه محقق می‌گردد.

منابع

- آقا محمدی، داود (۱۳۹۵). مدیریت راهبردی نظامی، چاپ اول، تهران: انتشارات دافوس.
- برلین، آیزایا (۱۳۳۸). چهار مقاله درباره آزادی، ترجمه محمدعلی موحد، تهران: انتشارات خوارزمی.
- ترابی کلاته قاضی، علی (۱۴۰۰). «بیانیه گام دوم انقلاب؛ سند طرح‌ریزی راهبردی حرکت در مرحله دوم انقلاب اسلامی»، مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، پیاپی ۱۰۰: ۱۷-۷۱.
- جعفری، محمدتقی (۱۳۷۸). حق آزادی در اسلام، تهران: آفرینه.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۳). فلسفه حقوق بشر، قم: نشر اسراء.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷). لغتنامه دهخدا. تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- سلیمانی، غلامعلی (۱۳۹۷). «گام دوم انقلاب؛ عدالت، آزادی و استقلال راهبرد گام دوم انقلاب»، پاسدار اسلام، ۴۴۵ و ۴۴۶، ۳۸-۵۲.
- عربیان، مرتضی (۱۳۹۸). «دور نمایی از بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب: تحلیل بیانیه راهبردی رهبر معظم انقلاب»، مبلغان شماره ۲۳۷، ۷۳-۸۵.
- فرانس روزنتال (۱۳۷۹). مفهوم آزادی از دیدگاه مسلمانان، ترجمه منصور میراحمدی، قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
- معین، محمد (۱۳۷۱). فرهنگ معین، تهران: انتشارات امیرکبیر، جلد ۱، چاپ هفتم
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۳۸). مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- گوهری مقدم، ابوذر؛ بیگی، علیرضا (۱۴۰۰). «تجزیه و تحلیل اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بیانیه گام دوم انقلاب». دانش سیاسی، شماره ۳۳، ۲۹۱-۳۲۰.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۷). گفتارهای معنوی، قم، صدرا.
- هادوی تهرانی، مهدی (۱۳۸۳). مکتب و نظام اقتصادی اسلام. نینوا، ۸۳
- Glaser, B. (1998), *Doing Grounded Theory: Issues and Discussion*, Sociology Press, Mill Valley, CA.
- Glaser, B. and Strauss, A. (1967), *The Discovery of the Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, New York. Aldine de Gruyter.
- Kant, Immanuel, *Critique of Practical Reason*, tr: Beck, L.w. Newyork, the Library of Liberal Arts, 1956.
- Paton, H.J, *the Categorical Imperative*, London, Hutchinson's University Library, 1953
- www.khamenei.ir